

Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi

ISSN: 1302-3543

April/Nisan 2022, 25 (49): 209-221

21. Asırda Ahilik Tasavvuru

The Akhi Concept in 21st Century

Yusuf Dinç

Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi,
yusuf.dinc@izu.edu.tr | ORCID: 0000-0002- 5321-2723

Makale Bilgisi/Article Information**Makale Türü/Article Types:** Düşünce Yazısı/Opinion Piece**Geliş Tarihi/Received:** 04 Mart/March 2022**Kabul Tarihi/Accepted:** 21 Nisan/April 2022**Yayın Tarihi/Published:** 30 Nisan/April 2022**Yayın Sezonu/Pub Date Season:** Nisan/April**Cilt/Volume:** 25**Sayı/Issue:** 49**Sayfa/Pages:** 209-221**Atıf/Cite as:** Dinç, Yusuf. "21. Asırda Ahilik Tasavvuru [The Akhi Concept in 21st Century]". Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi-Tasavvuf Scientific and Academic Research Journal 25/49 (Nisan 2022): 209-221.**İntihal/Plagiarism:** Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.**Yayıncı/Published by:** İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/İstanbul Sabahattin Zaim University.**Etik Beyan/Ethical Statement:** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Yusuf Dinç).

21. Asırda Ahilik Tasavvuru

Öz

Ahilik tarihten bir kayıt mıdır, yoksa çağlar aşırıp süzölen devamlı bir akış mıdır, sorusuna bugünün çarşıları yeterli cevap üretiyor olmalıdır. Çarşı/pazarın neredeyse her defasında müşteri memnuniyetiyle sonuçlanması dayanışma paradigmasının Ahiler eliyle canlı tutulmasındandır diye düşünürüm. Fakat ekonomi yeni bir evresine geçmekteyken Ahiliğin oynayacağı rolü ve 21. yüzyıl tasavvurunu tartışmak gelecek yüzyılları kuşatacak bir projeksiyon için ihtiyaç olarak görölmelidir. Bu vesileyle çalışma, Ahiliğin 21. Asır tasavvurunda neden artan bir önemi bulunduğı üzerinde durur. Makale, literatür kaynaklarından yararlanarak öncelikle ekonominin evreleri ve paradigma değeri etrafında bir tartışma açar. Bu bağlamın anlattıklarıyla beraber yenilenen bir çağrı olan İslam iktisadı zaviyesinden Ahiliğin mana dünyasıyla gelecek arasında bağıntı kurar. Böylece bu çalışmada sorunu analiz edip var olanı iyileştirici veya ikame edici bir netice alındığı söylenebilir. Ahilik değerlerinin yarının ekonomisinde meydana getireceğı farkın tüm yaratılmışların kazanımı olacağını ortaya koymak bunda belirleyicidir. Çalışmanın bir geçmiş nostaljisi değil, bir gelecek vizyonu kurması bakımından Ahilik başlığında gelişen literatür içinde özel bir yer tutacağına inanırım.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, İslam iktisadı, iktisadi paradigma, iktisadi evreler.

The Akhi Concept in 21st Century

Abstract

I think that the fact that the bazaar / bazaar almost always results in customer satisfaction is because the solidarity paradigm is kept alive by the Ahis. However, discussing the role of the Ahi community and the vision of the 21st century while the economy is entering a new phase should be seen as a need for a projection that will encompass the next centuries. In this way, the study focuses on why Akhism has an increasing importance in the 21st century vision. The article firstly opens a discussion around the phases of the economy and its paradigm value by making use of literature sources. It establishes a connection between the spiritual world of Akhism from the point of view of Islamic economics, which is a renewed call together with what this context tells, and the future. Thus, in this study, it can be said that the problem is analyzed and a result that improves or replaces the existing one. It is decisive in this to show that the difference that Ahi-order values will make in the economy of tomorrow will be the gain of all creatures.

Keywords: Akhism, Islamic economics, economic paradigm, economic phases

التصور حول فكرة الأخية في القرن الواحد والعشرين

الملخص

يجب أن تقدم أسواق اليوم إجابات كافية على سؤال ما إذا كانت الأخوية هي سجل من التاريخ أم أنها تدفق مستمر يتدفق عبر العصور. أعتقد أن حقيقة أن البازار / السوق يؤدي دائماً إلى إرضاء العملاء يرجع ذلك إلى أن نموذج التضامن يظل حياً من قبل. ومع ذلك، فإن مناقشة دور مجتمع "أهي" ورؤية القرن الحادي والعشرين في الوقت الذي يدخل فيه الاقتصاد مرحلة جديدة يجب أن يُنظر إليه على أنه حاجة لإسقاط يشمل القرون القادمة. بهذه الطريقة، تركز الدراسة على سبب تزايد أهمية الأخوية في رؤية القرن الحادي والعشرين. يفتح المقال أولاً مناقشة حول مراحل الاقتصاد وقيمتها النموذجية من خلال الاستفادة من مصادر الأدب. إنه يؤسس صلة بين العالم الروحي للأخية من وجهة نظر الاقتصاد الإسلامي، وهو دعوة متجددة مع ما يقوله هذا السياق، والمستقبل. وبالتالي، في هذه الدراسة، يمكن القول أن المشكلة قد تم تحليلها وكانت النتيجة أن تحسن أو تحل محل المشكلة الموجودة. ومن الأهمية بمكان في هذا إظهار أن الاختلاف الذي ستحدثه قيم في اقتصاد الغد سيكون مكسباً لجميع المخلوقات. أعتقد أن الدراسة ستحتل مكانة خاصة في الأدبيات النامية تحت عنوان من حيث وضع رؤية للمستقبل وليس حنين إلى الماضي.

الكلمات المفتاحية: الأخوية، الاقتصاد الإسلامي، النموذج الاقتصادي، المراحل الاقتصادية

Giriş

Ahilik, ticaret ve erlik tasavvurunun gözden gönle indirilmesidir diye başlarsak sanırım kapıyı doğru bir yerden açmış oluruz. Bu ifadeyle neyi kastettiğimi bu kısımda özetledikten sonra incelememi genişleteceğim; ahilik, ticaret ve alperenliğin İslam nokta-i nazarından toplum yararına icrasıdır diye düşünürüm. Kavram olarak, bir bakıma, birlikte yaşama iradesinin toplumun meslek grupları tarafından ikrarını kasteder.

Ahilik, Türk toplumu için öyle olduğu sanılsa da tarihten bir deneyim olarak üstünden sular akmış bir olgu değildir. Çünkü Ahi anlayışı terk edilmeye kıyılmayacak kadar özge olduğu kadar iş yapmayı mümkün kıldığı için vazgeçilmezdir.

Ahiliğin canlılığını, genel eğilimde olduğu gibi, ticari tecrübeler üzerinden göstermek ne denli bir kavrayış sunabilir diye düşünmek durumundayım. Çünkü esnaf tecrübesi üzerinden sunulan örnekler yetersiz kalabilir. Bilakis Ahi ruhun cari oluşu birbirinden asırlar sonra iki ayrı gezgin tarafından getirilen Anadolu yorumunun aynılığı üzerinden toplumun genel karakteri olarak da işlenebilir; İbn-i Batuta ve Rabia Christine Brodbeck.

Her iki gezginin de asırlar hatta çağlar sonra Türk yurdunu “merhamet yurdu” olarak ifade ederken Ahilerin yoğurduğu bir coğrafyada keşişmiş olmaları hasebiyle benzeştiği söylene yanlış olmaz. Zamanda farklı yerlere konumlanan bu iki tecrübe, Ahiliği ticarete sıkıştırıp içtimaiyatın ortasına değil de kenarına konumlayan yaklaşımın da yetersizliğini göstermeye yeter.

Hem Ahiliği böylece soyutlamadan somutlaştırmak bağlamı kurmayı imkânsızlaştırır. Tam da bu yüzden girişi böyle yapmak durumundayım. Ahilik, mana olarak yücelerden uçtuğu için bugün ticarete sıkıştırılan anlayışa karşı asimetric üstünlüğe sahiptir. Gene de tüm aşkınlığıyla beraber ticaretten, üretkenlikten ve çalışkanlıktan ayrılmaz bir kavramdır.

Ahiler, iktisadi ve içtimai faaliyeti asri insanın henüz ulaşamadığı bir olgunlukla icra eder. Sahip oldukları fazilet ve kemâlât, bugünün bilimini, iktisadiyatını ve içtimaiyatını belirleyen/kıvılcımlandıran Platoncu hayretinin üzerine çıkmış olmalarından gelir. Ahiler hayretin

yanına ibreti yazmışlardır desem sanırım meselenin detayına ilerlemek için bu giriş özelinde yeterli bir zemin ortaya çıkar.

Hayret, bireyci bir bakış açısının mahsulüdür. Yahut bireyci bir bakışı mahsul eder. Böylece kapitalist rekabetin zemini ortaya çıkar. Hayretle mahsul edilen, ticarete konu olduğunda amaç, sadece diğer hayretlerin şiddetinden menfaat sağlamak (kapitalist kazanç ya da toksik kâr) şeklinde ifade edilir. Hayret eden şaşırır, şaşırana aldanır. Ana akım iktisatta ticari faaliyetin amacının kâr olmaklığı üzerine değerlendirmem budur.

Hayret, ibretle birleştiğinde ise empatiyi ve empati, toplumcu yaklaşımı temerküz ettirir. Ahi yaklaşımı da böylece kıymetlidir.

Ticaretleri sahihtir. Kâr amacı değil, toplumsal fayda amacı güder. Yani amaç, topluma türlü biçimlerde katma değer sunmaktır. Sunulan katma değer sahihse, toplum bu ticareti karla ödüllendirir. Sahihlik, kâr için amacından sapmamanın bariyeridir.

Diğer tarafta kapitalist ticaret, kâr amacıyla yapıldığından sahih kalamaz. Kâr için yol arar, ararken çizgiyi aşar. Hem katma değerden kâr elde etmek yerine hayretten kâr etmek amaçlandığından sahihliğin kaybedilmesi yani gayri sahihliği normaldir. Üstelik arkası katma değerle kurulmamış kâr hevesine ekonominin aktörlerinin prim vermesi beklenmez. Katma değer aranmadan kâr bulunamaz.

Ahi, sahihlik muvazenesini kaybetmediği sürece ahidir. Saptığı yerde kapitalist alana taşar. Bastırılması gereken güdülerinin kontrolüne kalır. Toplum içinde habis bir ura dönüşür. Pabucu dama atılır.

İşte bu zaviyeden bakınca ekonomik hayatın içinde sunduğu katma değer etrafında örgütlenmesine hala sadık kalan sayısız Ahiler görülebilir. Ahilik her yönüyle bugün de toplumu kuşatmaya devam eder.

Bu çalışmada Ahiliğin ekonominin değişen dinamikleri ve paradigmanın yeniden birleşimiyle 21. Asır tasavvuru üzerinde duracağım. Bu bağlamda önce ekonominin geçişi, akabinde iktisadın paradigması meselesi ve Ahiliğin yeniden ihyâsı özelinde bölümlendirmelere başvuracağım. Tartışmaların anarko-kapitalistleşmekte olan ticari faaliyetin ifşasını sunacağına inanıyorum. Çok geniş meseleleri çok özet ifade etmeye çalışacağımı şimdiden belirtmek isterim. İlave olarak da şunu söylemek isterim ki organik bir

üslup tercih etmiş olduğum halde tartışmanın akademik niteliğinden ödün verdiğim düşüncesindeyim.

1. **Ekonominin Büyük Geçişleri**

İlk insan, eşyanın bilgisinin sahibi ve nesiller için bilginin ilk öğretmeni Âdem (A.S.)’dan sonra belli ki insanlık ve toplum hafızası birkaç kez sıfırlanmıştır. Çünkü dünya ekonomisinin statik evrelerden geçmiş olduğunu kabul etmemiz ancak böyle açıklanabilir. Yoksa tarım devriminin tek ve daha yakındaki bir tarihten başlatılmasının biri ziraat diğeri hayvancılıkla iştigal ettiği aktarılan Habil-Kabil tecrübesinden kopukluğu yanlış bir bilgi olurdu.

Böyle ifade ediyor olmam tarım devriminin sadece sonuncusunun bilgisine tam anlamıyla sahip olduğumuz ihtimali nedeniyledir. Bilgimiz yanlış değil, doğrudur. Fakat inceleyebildiğimiz yahut incelememize izin verilen periyotla sınırlı kısmıyla bu tespiti yapabiliriz. Bu zaviyeden insanlık her defasında yeniden devrim ihtiyacına düşmüş olabilir.

Kanıtı olarak en eskiye tarihleyebildiğimiz tarım devriminden önce avcı-toplayıcı toplulukların ekonomilere hâkim olduğunu biliyoruz. Ancak insan maharetlidir ve içinde bulunduğu bedene sığmaz. Bu yüzden mesela alet kullanımı yaygınlaşmıştır. Keza son peygamber Hz. Muhammed Mustafa (SAV)’ya kadar her defasında yeniden Tanrısını tanıyan ya da sürekli Tanrısını arayan insanın estetik kaygısı İslam’da zirvesini bulana kadar katmanlaşıp kendisini aşarak neşv-ü nema bulmuştur. Böylece insan bir taraftan iş görecekt kadar alet geliştirme ve kullanabilme maharetiyle, diğer taraftan tanrının yaratmasına öykünen tapınaklar inşa ederek ruh ve zihin dünyasının derinliğiyle birbirinden farklılaşabileceğini anlamıştır. Çünkü artık tapınaklar etrafında topluluklar toplumları doğururken fertler birbirlerini analiz edebilme imkânı bulmuştur. Bu analizlerle ulaşılan farklılık iş bölümünü getirecektir ama öncesinde tüm bu gelişmenin, toplumların zaman-mekân bağlarını kuran araçlar olduğunu ifade etmek isterim. Bu olması gereken nispette materyal ilişkisinin kurulmasının insanlık için vazgeçilmez olduğunu gösterir. Bunu bir parantez olarak açmış olduğumu kabul edin çünkü Ahi zanaatının da insanın aidiyetini sağlayan anti-anarşist bir yönü olmasına vurgu yapmak istedim.

Diğer taraftan toplulukların toplulaşırken kabiliyetlerini anlayabilecek duruma gelmesi sorumlulukları paylaşarak işlerini planlayabilecekleri sonucuna götürmüştür. Böylece de tarım devrimi vuku bulmuştur. Bu devrimin kârın tokluğu özelindeki bir ekonomik olgudan çok daha ötesini ifade ettiğini düşündüğümden böylece geri planı üzerinde durmak istedim. Tarım devriminin ekonomik rolü gerçekten çok derindir. (Gene de en gerideki devrimin tapınak devrimi olduğunu düşündüğüm sanırım anlaşılmalıdır.)

Tarım devrimi iş bölümüne olan ihtiyacı, istihdam yahut kölelik gibi olgularla mülk sahipliğini beraberinde getirmiştir. Böylece üretim faktörlerini şekillendirmeye başlarken teknolojiye olan ihtiyacı dönemi içinde ve süreklilik de arz eden şekilde en üste çıkarmıştır. Çift gibi teknolojik ilerlemeler çiftçi gibi temel iş kolunu, bir iş kolunun varlığı da doğal olarak diğerlerini doğurmuştur. (Umarım bu ifadem tıpkı yazılım ve yazılımcı ilişkisi gibi anlaşılmaktadır.)

Bundan sonra da ekonomi, hazır yazılıma da referans vermişken, teknolojinin niteliği üzerinden evrelere ayrılmıştır. Sanayi ekonomisine geçiş motorun icadına kadar gelen uzun bir süreye ihtiyaç duymuşsa da dijital ekonomiye geçiş görece hızlı olmuştur. İnsanlık kabul ettiği ilk uçuş denemesinden 60 sene sonra aya çıkmayı başarmıştır. Hızlandıkça hızlanan bir dünya ekonomiyi dijitale taşımak için yeterli ivmelenmeye artık sahiptir. Evrelerin kendi içindeki dinamikleri üzerinde durmak niyetinde değilim. Tarım devrimini besleyen özet açıklamam her bir evreyi açıklamak için de yeterlidir.

Üzerinde durmak istediğim asıl olgu evreler arasındaki geçişin yegâne belirleyicisinin mal ve hizmetler üzerine getirilen *katma değer* olduğudur. Katma değeri el emeğinin belirlediği ekonomiden, kitleye-dönük makine katma değerine ve akabinde de akıllı çözümlere eren karakterdeki evrelerden geçen ekonomiye dönüşümü yakalayanların zenginleşmesi üzerinden konuyu Ahiliğe bağlamak isterim.

Dönüşümü yakalayanlar iyi yapmıştır. Büyük ihtimalle de bunu toplum yararına yapmışlardır. Fakat dönüşümü yakalayan ve anlamlı katma değer sunanların kârla ödüllendirilmesi, diğerlerinin odağında gizli bir ajanda açarak katma değeri araç, zenginleşmeyi amaç haline getirmiştir.

Doğrusu; katma değer amaç, katma değere sinerji katacak sermayenin gelişimi araçtır. Amaç-araç kargaşasına düşenlerin ekonomi içinde sınırlı bir yapıcı rolleri bulunmadığını söylemiyorum fakat zararlarının faydalarını geçtiğini ve paradigmanın bunlar eliyle şirazesinden çıktığını düşünüyorum.

Bu çarpıklığa düşenler, ekonominin asıl dinamiği olan dayanışmadan rekabete geçişin belirleyicisi olmuşlardır. Böylece dayanışan unsurlar rekabete teslim alınarak ekonomi sahilliğinden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Tam da bu çarpıklığa tümünden teslim olmamak ve dijital ekonomiye geçişin hemen başındayken anlam dünyasını yeniden hatırlatmak adına Ahiliğin 21. yy. tasavvurunu tartışmak durumundayım.

2. İktisadın Paradigması Meselesi

Kapitalizm, rekabetçi bir toplumsal dinamiğin mahsulü olarak son dört yüz yılda hâkim iktisadi düşünceye dönüşmüştür. Temerküz ettiği toplumun rekabetçi yaklaşımını, kendi paradigma değeri olarak belirlemiştir. Son 4 asra damga vurmuş olsa da kapitalizm büyük bir yanlışı ifade eder. Hazret' in ifadesinden ilhamla kapitalist düşüncenin yanlışı *müntehasından bellidir*. Rekabeti, paradigma değeri olarak kullanmak, bireyci karakteriyle toplumla çatışan bir anlam dünyasının kapısını aralar. İktisadın veya içtimaiyatın ifsadına neden olur. Bu yüzden yanlıştır.

Buna delil olarak hukuk-adalet denklemi üzerinden farklı bir bakış açısı sunmak isterim. Hume gibi düşünürler, Mill gibi iktisatçılar, “adalet hukukun cabasıdır” der. Adaleti fedakârlık olarak değerlendirdikleri de söylenebilir (İlahi adaletin şükür sebebi olduğu da bu yaklaşım üzerinden yorumlanabilir). Hukuktan muradın adalet olduğunu söylemek gerçekten de zordur.

Hem adalet, rekabet (kapitalistin anladığı türden olanı) bozucudur. Rekabeti hukuk korur. Hatta rekabetin kutsalı hukuktur. Çünkü hukuk, çoğu zaman adalet sunmaz. Sunmak durumunda olduğu da değerlendirmez. Böylece rekabete alan açar. Hukuk, hatta bir adım ileri taşısak, adaleti bozar. O yüzden adalet talep eden toplumların hukuku olmaz. Çünkü tüm bileşenleriyle beraber en iyi hukuk sistemi de tanıtılsa

toplum vicdanı (adalet) tatmin edilemez ve hukuktan adalet elde etme beklentisi hukuksuzluk algısı yaratır diye düşünürüm. Rekabetçi toplumlarda hukukun mükemmel, dayanışan toplumlarda aksak görülmesi belki bu yüzdendir.

Mesela Şeriatın, teorik değil, olay özelinde hüküm beyanı anlayışının, kanunlarla değil, tevhit edilebilir prensiplerle biçimleniyor olmasının bu nedenle adalet ihtiyacını karşılamada üstün olduğuna inanırım.

Dayanışma paradigmasından dünya görüşü ve iktisadi yaklaşım benimseyen düşünce, illa ve ancak sadece adalet ihtiyacındadır. Adalet dışında hiçbir ihtiyacı yoktur. Bu ifadeyle adaletin kurulmasından bahsetmiyorum. Zaten adil olan, ya da adaletin indirilmiş olduğu bu dünyada insanın onun transferinden geri durmayarak bozmamasına olan ihtiyaçtan söz ediyorum.

Hukukla dayanışan bir toplumsal yapı inşa edilemez, çatışan bir yapı desteklenebilir. Hukuk özünde çatışmanın (kapitalist rekabet) kurallarını belirler.

Fakat adalet de kurumsal yapıların sahip olamayacağı yahut erişemeyeceği yahut haddi olmayan bir insani sorumluluktur. Hukukun rolü ancak kısmen insan eliyle aktarılan adalete alan açmak olabilir. Bu ifadeler anarşi talebi anlamına gelmez. Bilakis bugünkü hukuk anarşinin, daha doğrusu anarko-kapitalizmin ta kendisinin zemini. İnsanın adaleti bozma enstrümanı olarak kullanılmaktadır.

Hatta hukuk söz konusuysa yapay zekânın hükmünü insan hükmüne tercih ederim. Ama adalet mevzu bahisse yaratılmışların en üstünü olma potansiyeli bulunan tek varlık insandır. O yüzden insan, adaleti bozduğu yerde yaratılmışların en düşüğü olmakla itham edilir.

Bugün dünya, girişimciliği ve iş hayatını rekabet paradigmasından zenginleşme aracı olarak yorumlarken tartışacağım konular bunlardır. Neredeyse her kimsenin dijitalleşen ekonomide yatırımı, zenginleşme imkânı olarak görüyor olmasının gereği budur. Topluma katma değer sunmak amacından uzaklaşıldıkça olması gereken paradigmadan sapılır. Bu sefer dayanışma zarar, rekabet kâr görünür. Rekabet içselleştirilir. Yaşamaktansa endişe hâkim olur.

Dijitalin rolü, mesela ticarete büyük oranda yer katma değeri sunmasıdır. (Hizmetler anlamında farklı katma değer unsurlarının merkezde olduğu da tartışılabilir.) Kârı getiren bu katma değerdir. Topluma sunduğu katma değer gerisindeki dayanışma kârla ödüllendirilir. Aslolanı budur. Şaşan aldanır.

3. İslam İktisadının Aktörü Olarak Ahiler

Ahiliği bu zaviyeden ele alırken tartışıyor olduğumuz asıl konu halen homo islamicus tarifini vermekte zorlanan İslam iktisadıdır. Çünkü Ahiler paradigma değerleriyle şüphesiz İslam iktisadının biraz da uzaklarda aradığı piyasa aktörleridir.

Kapitalist paradigmanın Darwinci tezleri ana akım bilimde yerini dayanışmaya bırakırken kapitalizm Habermas'ın öngördüğü krizine sürüklenmektedir. Tüm alan İslam iktisadına açılacaksa onun aktörlerinin tarifine ve 21. yy tasavvurunu anlamaya insanlığın ihtiyacı büyüyecektir.

İslam iktisadı, tüm diğer iktisadi düşünce okulları rekabet paradigmasının fraksiyonları iken gerçekten karşı düşünce olarak yeniden yükselmiş (ihya) tek okuldur. İslam iktisat strüktürü akamete uğrasa da aktörleri tüm kapitalist tacizlere rağmen hep var olagelmişlerdir. Ve her defasında anlam dünyası canlı kaldığından İslam iktisadının ihyası mümkün kalmıştır. Aktörler tarif edilebildiğinde artık strüktürü tarif etmek de daha kolay olmalıdır ki tam bu noktada Ahilik, (alperenlik ve bacılıkla beraber anlaşılmalı) müzeye girmediği gibi devri kapanmış da değildir.

Ahiler Peygamberimizin (SAV) veda hutbesini her çağa yeniden okumaya devam edenlerdir. Onlar kendi üretim faktörleriyle, iş çevreleriyle, toplumla ve dünyayla rekabet değil, dayanışma içindedir. Ticareti sanatla yaparlar. Kendileri uhdesinde tevhit eder ve kendileri de bütün içinde edilirler.

Belki Naquib al-Attas'ın islam ve İslam alegorisinden hareketle ticaret ve Ticaret gibi bir değerlendirme de yapılacaksa Ahi olan ve olmayanın ticari faaliyeti gibi bir çizgi çekilebilir. (Ahilikle ilgili kayıtlar ticaret etrafında ele alınsa da ticaret kavramının genel ekonomik faaliyeti ifade ettiği söylenebilir.)

Rekabetçiler fürudur. Aslolan dayanışan unsurların varlığıdır. Çoklukları azlıkları meselesinden de bahsetmiyorum. Ömer Lütfi Mete'ye referansla dünyanın sınırlı sayıda ashab eliyle ihya edildiğini de biliyoruz. Ahiler dayanışanlardır. Mesela kümelenmeleri bu yüzdendir. Sadece kendilerinin değil, etkileşimde oldukları toplumun sorunlarını da çözmek üzere örgütlenmeleri bunun göstergesidir.

Ahilerle ilgili asıl önemlisi onların lanetlenmişlerden olmaktan sakınmalarıdır. Yani *mutaffifin* durumuna düşmekten, malı biriktirip saydıka haince keyif alanlardan değillerdir (Mutaffifin 83:1; Hümeze 104:1-2). Yoksa ferdi oldukları toplumla dayanışmalarından söz edilemezdi. Bunlar rekabetçinin karakteridir. Rekabetçi katma değeri araç, zenginleşmeyi amaç edinen anlamında kullandığım bir kavram olarak görülmelidir. Paradigma değeri olaraksa toplumsal fatura çıkaracak şekilde kusurludur.

Ekonomi tam da yeni bir evresine hızla ilerlerken omurgayı oluşturacak rekabetçiler değil, dayanışanlar olmalıdır. İnsanlık, Ahilerin karakterlerini dijitalleşen ekonomiye aktarmasına belki bilmeden dahi muhtaçtır.

Sonuç

Sabahattin Zaim ideal iş insanını “kanaatkâr müteşebbis” olarak tarif ederken belki de Ahiliğe referans veriyordu. Kanaat, bugün yoksulu kuşatan bir kavram olarak kullanılıyor olsa da gerçekten kanaatine ihtiyaç duyulanlar iş dünyasının unsurlarıdır. Bir müteşebbisin kanaatkârlığıysa ancak paradigmasının dayanışma temelinde kurulmasıyla mümkündür.

Ahiliği işlemeden, anlamadan, anlamlandıramadan geçen her gün ihtiyaç duyulan profil daha az görünür olmaya devam eder. Dijital dönüşümün damga vurmaya hazırlandığı 21. yüzyılda Ahilerin yer tutmasına olan ihtiyacı tartışmak bu nedenle belirleyicidir. Ahiler olmadan dijitale evrilen ekonomide mikro kurulamaz, mikro kurulamazsa makro yapılamaz. Bu halde İslam iktisat düşüncesinin koridorlarında kapılar kapalı kalır. Kapitalist tapılırsa tapılı kalır.

Ahilik düşüncesinin farkı en somutundan şöyle anlaşılabilir; Ahiler usta yetiştirmek ve ustasını kendi girişiminin sahibi yapmakla paye kazanırlar, kapitalistler ise kendi içinden çıkıp kendi girişimine sahip

olanları en azılı düşmanları bellerler. Ahiler bu bakış açılarıyla her defasında daha yönetilebilir bir bütün olarak çeşitlilik sağlar. İyi-kötü arasında değil, iyi-daha iyi-daha da iyi hattında bir rota çizerler.

Toplumun duyarlılıklarının iş dünyasında karşılık bulmasına olan ihtiyaç verinin tekelleştirilmesi hedefiyle dijitalleşen dünyada anarko-kapitalizme evrilmeye çalışılmaktadır. Hatta dijitalde yatırımın ilk sorusu, elde edilecek verinin kapitalist amaçlar için hangi yönde kullanılacağından başlar hale gelmiştir. Kapitalizm veri üzerinden bir tahakküm mekanizması kurmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmada aşkın Ahilik düşüncesinin ekonomi böyle bir evreye girerken mana dünyasıyla alacağı rolün gelecek adına yapıcı vizyonlar geliştirmeyi mümkün kılacağı üzerinde bu gerekçelerle durdum. Viran olmuş iktisadi aktör profiline imarı için hala cari olan Ahilerin örnek alınabileceği kanısındayım.

Kaynakça

- Akerlof, G.A., Shiller, R.J. *Hayvansal Güdüler İnsan Psikolojisi Ekonomiye Nasıl Yönlendirir ve Küresel Kapitalizm İçin Niçin Önemlidir*, Scala, İstanbul, 2009.
- Andaç, F. Osmanlı Döneminde Ahilik Teşkilatı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (11), 1-14, 1994.
- Bauman, Z. *Bireyselleşmiş Toplum*, 4. Baskı. İstanbul, 2018.
- Bayram, S. Osmanlı Devleti'nde ekonomik hayatın yerel unsurları: Ahilik teşkilatı ve esnaf loncaları. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, (21), 81-114, 2012.
- Cahen, C. *İlk ahiler hakkında. Belleten*, 50 (197), 591-602. 1986.
- Chaang, H-J. *Economics: The User's Guide*. Penguin. UK. 2014.
- Cora, İ. *Ahilik örgütünün Osmanlı toplumundaki yeri ve ahilik örgütü ilkelerinin günümüz esnaf ve zanaatkârlarına uygulanabilirliği* (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi), 1990.
- Çağatay, N. Fütüvvet-ahi müessesesinin menşei meselesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2-3), 61-84, 1952.
- Demirpolat, A., & Gürsoy, A. Ahilik ve Türk sosyo-kültürel hayatına katkıları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), 355-376, 2004.
- Habermas, J., *İletişimsel Eylem Kuramı*. Kılbalcı, İstanbul, 2001.
- Habermas, J., *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, İletişim, İstanbul, 2003.
- Kala, A. *Ahi Kümelenme Modeline Göre Anadolu Sanayi Devrimi*, Kuveyt Türk Katılım Bankası Kültür Yayınları Dizisi: 6, İstanbul, 2019.
- Karakoç, S. *İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü*, Diriliş, İstanbul, 1980.
- Tabakoğlu, A. Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Ahilik. *Ahilik Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul*, 1986.
- Tabakoğlu, A. *Türkiye İktisat Tarihi*, 12. Baskı, Dergah, İstanbul, 2014.
- Tatar, T., & Dönmez, M. Zihniyet ve İktisat İlişkisi Çerçevesinde Ahilik Kurumu. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 194-202, 2008.
- Yıldız, N. Habermas'ın meşruiyet krizi teorisi ve Türkiye. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(22), 159-173, 2019.